

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnald, Soerabaia; Dr J. C. Ruffmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie (tijdelijk):
Prof. Dr J. WATERINK,
Vossiusstraat 26, Amsterdam-Zuid.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goës
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

Tijdens de afwezigheid van Prof. Dr V. Hepp, zal Prof. Dr J. Waterink de eindredactie hebben, waarom we verzoeken alles de Redactie betreffende te zenden aan diens adres: Vossiusstraat 26, Amsterdam-Zuid.

INHOUD: Hoofdartikel: Roessingh en het Rechts-modernisme II. — Uit de Schrift: Op Gods roepstem (Ruth 1:13). — Kerkelijk Leven: Vota liturgica. De techniek in dienst van het Evangelie. Het rapport over den uitbouw der Blijdenis V. — Geestelijke Adviezen: Slaafsch of wettische vrees voor God. — Pop. Wet. Schetsen: La Barrière IV. — Lit en Kunst: De vrome Gezelle I. — Muzikale Kroniek: Handel's Jephtha en de uitvoering ervan door de Chr. Orat. Vereen. te Utrecht. — Opv. en Onderwijs: Maakt de Bijk. School ons onderwijs duur? II. — Perschoon. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

ROESSINGH EN HET RECHTS-MODERNISME.

II.

Het vroomheidstype.

Dat wij met betrekking tot het rechts-modernisme, gelijk het inzonderheid van Roessingh zijn stempel ontvangen heeft, niet in de eerste plaats van zijn wijsgeerige instelling of zijn theologie, maar van zijn vroomheidstype handelen, is niet toevallig, maar hangt juist met het eigenaardig karakter dezer richting samen. Het oudere modernisme van een Scholten en Opzoomer was voor alles en wilde ook voor alles zijn wijsgeerig-religieuze wereldbeschouwing. Het beschouwde het als zijn voornaamste roeping te bevredigen de behoeften van den denkenden mensch. Dat typisch negentiende-eeuwsche intellectualisme is het rechts-modernisme ten eenenmale vreemd. Hier heeft het hart weer veel meer zijn rechten hernomen; hier leeft weer veel sterker het hunkerend verlangen naar de mystieke gemeenschap met God. „God met Zijn vrede, Zijn onrustigen, voortjagenden vrede, God met Zijn stilte, Zijn groote, geweldige, ontroerende stilte“. „Noch wetenschap, noch kunst“, zegt Roessingh, „kunnen ons geven, wat wij noodig hebben en het is een geweldige miskenning van beide en een onderschatting van den nood van de menschelijke ziel, die roept om verlossing, als wij meenen, dat ooit kennis, ook in haar meest-algemeenen vorm, als wijsgeerige samenvatting, of dat kunst, ook in haar meest-aangrijpende openbaring, in het persoonlijk leven Gods plaats kunnen vervangen.“

Maar behalve in de plaats, aan de persoonlijke vroomheid des harten toegekend, valt er ook wel in het vroomheidstype een heel merkwaardig onderscheid tusschen het oudere en het jongere modernisme op te merken. Willen we het kort karakteriseeren, dan kunnen we het wel niet beter doen dan met de tegenstelling: optimisme en pessimisme.

Ook Scholten was vroom. D.w.z. achter al zijn religieuze speculaties was het hem ten slotte te doen om contact met God en daarin bevrediging van de diepste zielsbehoeften. Maar die vroomheid droeg bij hem een door en door optimistisch karakter. Dit kan ons, gezien de tijd, waarin hij leefde, niet verwonderen. Het was een tijd, dat het optimisme in de lucht zat. De donkere jaren van de Fransche revolutie waren achter den rug en een nieuwe aera scheen voor Europa aan te vangen.

Maatschappelijk scheen het er weer bovenop te komen. De techniek begon zich te ontplooiën. De wetenschap behaalde triumpfen als nooit te voren.

Kon het welhaast anders, of de religie moest in het teken van de levensblijheid komen te staan?

Maar ook heel Scholten's theologische visie werkte dat in de hand. De intieme gedachte zijner theologie was die der evolutie, der in God zelf gegronde ontwikkeling. Maar als dat waar is, dat de ontwikkeling rust in God, dan kan het kwaad in deze wereld niet eeuwig zijn en zal de uitkomst van alles wezen, dat in de voleindigde schepping de zonde niet meer heerschen en de zegespruit van het geestelijk leven volkomen zijn zal. Welnu, moet zoo'n beschouwing der wereld, waarbij alles met inwendige noodzakelijkheid groeit naar de volmaaktheid, niet leiden tot blijmoedig religieus optimisme?

Het rechts-modernisme echter kan dat optimisme onmogelijk deelen. Het is kind van een totaal anderen tijd, een tijd, waarin de blijde verwachtingen van het begin der negentiende eeuw voor diepe teleurstelling hebben plaats gemaakt. Het Socialisme heeft de oogen geopend voor de droevige maatschappelijke misère. In plaats van dat de techniek tot de levensverheffing heeft meegewerkt, blijkt ze te hebben geholpen om het leven te vermechaniseeren. De grootste overwinningen der wetenschappen hebben de eigenlijke behoeften der ziel onbevredigd gelaten. Kortom, het streven van het liberalistisch-evolutionistisch geslacht blijkt op een jammerlijk fiasco te zijn uitgelopen.

Een bijzonder exponent krijgt de algemeene pessimistische stemming, daaruit geboren, dan nog door het ontbranden van den grooten Europeeschen wereldoorlog. Bij velen, die nog lang in den optimistischen waan hadden voorigeleefd, gaan nu plotseling de oogen open voor de jammerlijke verbrokenheid van ons leven en onze samenleving. Met schrik ontdekt men opeens weer de donkere machten van haat en vijandschap, die loeren op den achtergrond van ons menschelijk bestaan. Verhijs-terend klaar blijkt weer, hoezeer Kant gelijk had, als hij sprak van het „radicaal booze“ in den mensch.

Welhaast in niet één godsdienstige richting in ons vaderland vinden we den neerslag van dat pessimisme zoo sterk als in het rechts-modernisme. Van de blijmoedige levensaanvaarding, die voor de oudere modernen zoo typeerend was, is hier weinig overgebleven. Zwaar gaat men veeleer onder den nood van wereld en leven gebogen. Vanzelf, bij sommigen is daarin ook wel iets van pose, van doen alsof. Maar den meesten is het daarmee waarachtig ernst.

Op een Conferentie van den Vrijzinnig Christen Studentenbond, die we in 1918 meemaakten en waar Roessingh de leidende figuur was, stonden we elken dag weer versteld van de zeldzame geestelijke depressie, die daar heerschte en den mineurtoon, waarin bij het meerendeel de vroomheid stond.

Echter blijft het niet bij dien algemeenen pessimistischen geest. Speciaal bij Roessingh zelf verdiept het zich tot een uitgesproken zonde-pessimisme. Het oudere modernisme had God uitsluitend gezien als den absoluten Souverein, die alles in allen werkt, zoodat elke daad van den mensch het karakter kreeg van louter product van goddelijke oorzakelijkheid en voor zondebesef weinig plaats meer bleef. Roessingh legt daartegenover weer veel meer nadruk op Gods persoonlijkheid en vooral op Zijn heiligheid, waartegenover wij menschen nu ook weer onze onheiligheid gaan

gevoelen. Herhaaldelijk vindt men bij hem daarop gewezen. „Diep op den bodem van ons wezen is daar het weten van onze onheiligheid voor God, het weten, niet van een daad of van een woord, of van een brokje leven, maar van dat leven zelf, dat niet goed is, niet goed kan zijn in het oog van God“. Ja, ontroerend zijn telkens weer zijn bekentenissen in dit opzicht. „Er kan in een mensch zoo'n geweldige begeerte zijn naar het onverbroke, het gave, het smettelooze, dat hij zichzelf vloeken kan, dat hij een afkeer kan hebben van eigen ziel. Ik weet het wel, in heel verschillende graden wordt dit door menschen doorleefd, van het vluchtig zelfverwijt af tot de hartstochtelijke zelfverwerping toe; maar iets ervan is toch wel is ons allen, iets van dat klare weten van onze zonde, voor het aangezicht van den heiligen, volmaekten God. Er is achter de rustige gezichten van ernstige, vrome menschen, die van God in waarachtigheid mogen getuigen, vaak zooveel strijd verborgen, strijd met zichzelf om den goeden weg te vinden.“

Hij haalt zelfs met instemming Bunyan aan, als deze schrijft: „Graag zou ik mijn hart gegeven hebben aan ik weet niet wien, om het zijne ervoer terug te ontvangen. Ik dacht, dat alleen de Duivel mijn gelijke kon zijn in innerlijke en geestelijke verdorvenheid. De dieren, de vogels, de visschen, ik prees ze gelukkig, want in hen was de zonde niet; ik had een hond of een paard willen zijn, want ik wist, dat die geen ziel hadden, die zich verpletterd kon voelen onder de zonde“. „Gij moet niet te gauw zeggen“, laat hij er dan op volgen, „overdreven, ziekelijk, ook al beleven wij deze dingen misschien niet vaak zoo hartstochtelijk.“ „Niet meer te zijn, die men is“, ik kan mij dat verlangen zeer goed indenken; ik kan eigenlijk mij veel moeilijker voorstellen, dat een ander dat niet bij tijden zou begeeren.“

En dan besluit hij: „Zie, dat is de zonde in een mensch: de glorie van Gods eischen, van de reine idealen van ons leven daar voor ons en wij zelf in disharmonie, in onmacht, in schuldbesef, niet kunnende, niet willende, gehoorzaam aan de wereld, gehoorzaam aan onze zelfzucht!“

Met dit diepe zondebesef hangt bij hem samen een levendige verlossingsbehoefte, een klaar inzicht in de noodzakelijkheid van bekeering en wedergeboorte. Voor Scholten en de zijnen behoorden deze begrippen tot een verouderde dogmatiek. Bij Roessingh worden het weer ten volle realiteiten.

En wat ons het meest daarbij frappeert, is de ernst, die ten aanzien van die verlossing door hem gemaakt wordt met de genade Gods. „Dat is de moedige reductie van heel ons leven, met zijn strijden en zorgen, met zijn vragen en problemen, op God alleen: niet de mensch is het, die het doet, niet de mensch grijpt het; de mensch met zijn zonde en zijn onheiligheid kan immers niet en nooit, wat God wil“. „Waar eerst de leuze was: „Strijdt om in te gaan“, daar wordt het nu de belijdenis, in de woorden van Godet: Dieu dit: Je te donne; le coeur répond: J'accepte; voilà la foi une receptivité“ (God zegt: Ik geef het U; het hart antwoordt: ik grijp het aan; ziet daar het geloof — al ontvankelijkheid“).

En waar vindt hij dan die genade Gods? Op die vraag antwoordt hij steeds weer door te wijzen naar Christus. In Christus staat voor hem de ge-

AMERICA

RIFT

In de heilige
rsliteit

craska (U. S. A.)

f 4.50
- 5.50

TRE - GOES

BOEKJES

kwaliteit, zwaar
etiquet, met 24
of 24 lijnen, per
5.—

monster,
olgt dan zeker
RMS, Doesburg

naam van de fijnste
kkerste bananen.
oenten- en Fruit-
rkrigbaar.
het blauwe etiket
eiden en omstreken
KSE Jr.
rkkoorstraat 2
LEIDEN.

en Banketbakkerij

GROEN

HILVERSUM
oon 1675

luitend
prima kwaliteit

BMEIJER

NO 1743

1 - ZAANDAM

lef. 22

EDISTILLEERD

- Limonades

TIBLES EN

LE WAREN.

IL, DEN HAAG

t 26 - Tel. 73615

ok Uw

Loverancier.

3, ROTTERDAM

NG 16

stsch. en Giro 45350

n Rietfabrikant

- SERREMEUBELEN

DEN EN WIEGEN

Groenten-, Fruit-

appelenwinkel

ICURRENT"

d. Marekstraat 10

ORBURG

prima Brielsche Ei-

4 et. p. kilo. Zeeuw-

iet. Prima Brielsche

bonte 3 kilo à 10 et.

ersche Groenten

reerende prijzen.

ij E. BINSBERGEN

IUKKENEKKE

straat 9. Tel. 361

ANDAM

DSTE adres

BESTE voor

IEK en BANKET

leefd aanbevelend.

it is ons succes.

Slagerij van

NIJENBURG,

(h. Rochussenstr.)

9 - DEN HAAG.

at 94, Telef. 37679

ittend te kwaliteil

(Hollandsch Rund-

en Varkensviesch-